

źródło: zbiory Suwalskiego Parku Krajobrazowego

NATURA 2000 W POLSCE czyli kontrowersje i rzeczywistość

Nasz kraj pod względem zasobów przyrody oraz walorów i jej bogactwa należy do czołówki w Europie. Jednak stan formalno-prawny służący ich zachowaniu i rzeczywistej ochronie zawiera wiele sprzeczności a tym samym budzi kontrowersje. Każda forma ochrony przyrody podlega bowiem pod nadzór innej instancji tzn. parki narodowe Ministerstwu Środowiska, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu samorządom wojewódzkim i marszałkom, a sieć obszarów Natura 2000 Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz regionalnym dyrekcjom ochrony środowiska. (specjalnie po to powołanym!) Co więcej rezerваты na terenach parków krajobrazowych formalnie niby podlegają pod RDOŚ ale praktycznie sprawować nad nimi pieczę mają parki. Już tylko z tego zestawienia widać że istnieje totalny chaos...

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 wyznaczana na terenie państw Unii Europejskiej z założenia miała na celu zachowanie lub odtworzenie różnorodności biologicznej naszego kontynentu. Pierwszym etapem wdrażania Natury 2000 było rozpoznanie zasobów przyrodniczych podlegających ochronie na podstawie dwóch Dyrektyw: Ptasiej (w sprawie ochrony dzikich ptaków) i Siedliskowej (w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory).

HISTORIA NATURY 2000

Polska podpisując Traktat Ateński 16 kwietnia 2003 roku, stanowiący podstawę prawną przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej, zobowiązała się tym samym do wyznaczenia na swoim terytorium również sieci Natura 2000. Przepisy unijne stanowiące podstawę dla jej tworzenia zostały wprowadzone do polskiego prawa wraz z opubli-

kowaniem ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 92 poz. 880). W maju 2004 roku Polska przekazała Komisji Europejskiej koncepcję sieci obszarów siedliskowych Natura 2000, a w lipcu 2004 roku ukazało się rozporządzenie wyznaczające ogółem 72 ostoję ptasie OSO stanowiące 7,8% powierzchni naszego kraju i 184 siedliskowych SOO stanowiące 3,7% jego powierzchni.

W 2008 roku opracowano kolejne rozszerzenie sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk. Dlatego też 29 października 2009 r. Minister Środowiska przesłał do Komisji Europejskiej listę 454 nowych obszarów i 77 powiększeń obszarów już istniejących.

W dniach 24-25 marca 2010 r. odbyło się Bilateralne Seminarium Biogeograficzne kończące weryfikację i kompletność sieci obszarów przyrodniczych w Polsce.

REALIA NATURY 2000

Z racji tego że Polska posiada unikalną w skali Europy mozaikę krajobrazów, wynikającą z różnorodności podłoża, pozostałych po epoce lodowcowej, stanowi więc prawdziwy skarbiec gatunków flory i fauny. Z tej racji w naszym kraju powołano 144 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), które stanowią 15,6% powierzchni Polski i 623 specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO), które stanowią 11,05% jej powierzchni. Łącznie obszary Natura 2000 stanowią 19,7% powierzchni lądowej kraju, z czego aż 60% znajduje się na terenach leśnych. Obszary przyrodnicze na terenach leśnych stanowią 38% powierzchni, której gospodarzem są Lasy Państwowe, a w lasach prywatnych udział ich to ok. 18%.

Obszary Natura 2000 jako nowa forma ochrony przyrody narzuca dodatkowe zobowiązania formalno-prawne oraz wieloetapowe procedury. Klasycznym tego przykładem jest opracowanie dla każdego z nich planów zadań ochronnych, na terenie całej Polski. („Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 roku w sprawie sporządzania Projektu planu zadań ochronnych (PZO) dla Obszarów Natura 2000”. Jednocześnie na podstawie art. 39 ustawy z dnia 3.10.2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach ich oddziaływania na środowisko, wynika, że konsultacje społeczne stanowią integralną część wszystkich etapów sporządzania planów zadań ochronnych. I wydawałoby się, że współpraca między mieszkańcami terenów wyjątkowo cennych przyrodniczo ze sprawującymi nadzór nad Naturą 2000 powinna przypominać układ symbiozy... Fakty jednak mówią same za siebie.

Zgodnie z formalnym zapisem charakter PZO to: „krótkookresowy plan sporządzony na podstawie dotychczasowej wiedzy”, a treść jako „określa nie budzące wątpliwości i cele do realizacji oraz działania niezbędne do zachowania przedmiotu ochrony”. Okres obowiązywania tego dokumentu to 10 lat.

KOSZTY NATURY 2000

Przyjęto, że przeciętne koszty sporządzenia planów zadań ochronnych to 60 tys. zł a wahania ich zawarte są w granicach 50 -100 tys. i zależą od powierzchni danego obszaru

(GDOŚ 2010). Do końca 2011 r. według przyjętych założeń przewidziano sporządzenie PZO dla 161 Obszarów Natura 2000, do końca 2012 r dla 172 a do końca 2013 r. dla 96.

Tempo więc przypomina wyścig z czasem (a może na czas!) i tak na prawdę niewiadomo czemu ma to służyć? Narzucone iście stachanowskiego stylu pracy, graniczy z absurdem, gdyż czas przygotowania takich planów to zazwyczaj mniej niż nawet najkrótszy w naszym kraju jeden sezon wegetacyjny (170 dni).

Z góry więc przyjęto, że eksperci oprą się wyłącznie na danych literaturowych (często nieaktualnych!) bez możliwości ich terenowej weryfikacji. Co więcej objętość dokumentu to często ponad 300 stron tabel... A w trakcie sporządzania ostatecznych ich wersji często raptem, niespodziewanie i bez uprzedzenia ekspertów zmienia się przedmioty ochrony danego Obszaru Natura 2000. Czyli innymi słowy „panie majster jużem zszył, mogę pruć?...

Warto podkreślić, że Polska zobowiązała się sporządzić PZO dla wszystkich obszarów Natura 2000, a tak bogate kraje, jak Niemcy, Austria czy Finlandia tylko dla wybranych... Nic dodać nic ująć.

A póki co, jedynym finansowym źródłem dofinansowania działań dla zachowania szczególnie cennych przedmiotów ochrony są wyłącznie programy rolno-środowiskowe.

Co więcej, dezinformacja w tej materii jest bezgraniczna, bo jak wynika z raportu. „Natura 2000-dobro publiczne, problem prywatny” Fundacji- Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej (2011), „ponad 75% wójtów i burmistrzów nie otrzymało od administracji publicznej żadnych wiadomości o przygotowywanych planach zadań ochronnych”.

Z dokumentu tego wynika, też że w skali UE utrzymanie Obszarów Natury 2000 to koszt ok. 6 mld euro rocznie! A to właśnie nasz kraj ma najniższą stawkę utrzymania 1 ha ich powierzchni, bo zaledwie 14 euro, przy średnim koszcie 63 euro i maksymalnej stawce na Cyprze wynoszącej 900 euro! Oficjalny koszt rocznego utrzymania tych cennych obszarów w Polsce to 115 mln euro, według wyliczeń autorów opracowania rzeczywisty koszt to ok. 400 mln euro!

Dopełnieniem czary goryczy kosztów jest zestawienie zatrudnienia i budżetu generalnej i regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, a mianowicie w 2008 r liczba pracowników GDOŚ wynosiła 63, a RDOŚ 433, ale w 2011 r. już było ich trzykrotnie więcej, gdyż odpowiednio - 211 i 1231! A budżety GDOŚ (z czego 80% to koszty zatrudnienia!) w 2008 r to planowane 6752,8 tys. zł, a w 2011 r. 24029,0 tys. zł. Dla RDOŚ natomiast dane te wyniosły odpowiednio w 2008 r. 6398,7 tys. zł, a w 2011 r. to już 90822,0 tys. zł.

Chyba nie na tym polegać ma aktywna ochrona i zachowanie różnorodności zasobów przyrody....złapanej w Sieć...

Dr Małgorzata Falencka-Jabłońska, Zakład Ekologii Lasu, IBL (koordynator pierwszych w Polsce PZO dla 5 Obszarów Natura 2000)